

נעם הארץ

בס"ד

ערב שבת קדש פרשת דברים תשע"ז

וזהב הארץ היא טוב – זו תלמודה של א"י

דף שבועי לעיסוק בסוגיות ארץ ישראליות – **נכתב על ידי חגי צ'נוב**

ממרידות אחרות באה לידי ביטוי לפחות בשני דברים. האחת, זו הפעם הראשונה והיחידה כנראה בתולדות העם היהודי שהיתה הסכמה על מנהיגותו ומעשיו של בר כוכבא. והשנייה – משך הזמן הארוך להכנה והתארגנות לקראת המרד.

האחדות וההסכמה באה לידי ביטוי בהתנהגותו של רבי עקיבא, גדול התנאים באותה תקופה, שהיה מורו הרוחני של בר כוכבא, וצעד עימו יד ביד בהנהגת המרד. אלא שהקשר ביניהם היה דו סטרי. רבי עקיבא תמך בבר כוכבא – הנשיא (עסקנו במושג הנשיא כמלך במקום אחר), ובר כוכבא (ששמו למעשה היה שמעון בן כוסבא כפי שעולה ממגילות מדבר יהודה) פעל את פעולותיו בהתאם להנחיותיו ההלכתיות של מורו ורבו – רבי עקיבא. וכך כתב הרמב"ם: **שהרי רבי עקיבא חכם גדול מחכמי משנה היה, והוא היה נושא כליו של בן כוזיבא המלך, . . . ודימה הוא וכל חכמי דורו שהוא המלך המשיח, (רמב"ם הלכות מלכים פרק יא).** וכך כתב בהלכות תעניות לתשעה באב: **ונלכדה עיר גדולה וביתר שמה והיו בה אלפים ורבבות מישראל והיה להם מלך גדול ודימו כל ישראל וגדולי החכמים שהוא המלך המשיח, (רמב"ם הלכות תעניות פרק ה) הרמב"ם בלשונו הזהירה כתב "ודימה הוא וכל חכמי דורו". ודימו כל ישראל וגדולי החכמים.**

'כל ישראל' – "וייעשו כולם אגודה אחת". לא פלא שעל המטבעות של בר כוכבא המבטאות ריבונות ועצמאות טבע את סמל ארבעת המינים. סמל שענינו הוא ה'אגודה האחת'. ולא רק זאת אלא שבסמל ארבעת המינים שם את דעתו ההלכתית של מורו ורבו – רבי עקיבא. דעת יחיד בפסיקת ההלכה שלא נתקבלה בסופו של דבר להלכה, אבל מבטאת את האחדות - לולב אחד, אתרוג אחד, הדס אחד וערבה אחת.

אחת השאלות שעולות לגבי מרד בר כוכבא קשורה להכנות ולהתארגנות לקראת המרד. במסגרת זו, בר כוכבא ערך מבחנים לאנשים שביקשו להצטרף לצבאו. בתחילה הוא ערך מבחן אחד ובעקבות פנייתם של חכמים **עד אימתי אתה עושה את ישראל בעלי מומין** (ירושלמי תענית פרק ד) שינה את המבחן. גם דבר זה מצביע על הקשר ההדוק וקבלתם של חכמי ישראל את

השבת אנו נמצאים בשבת שלפני תשעה באב, בה קוראים את פרשת דברים ומפטיירים בישיעהו פרק א'. ההפטרה פותחת במלים: "חזון ישעיהו בן אמוץ אשר חזה על יהודה וירושלים". לכן נקראת השבת "שבת חזון". רמז לקשר בין הפרשה להפטרה ולתשעה באב ניתן למצוא בקשר מילולי: **אֵיכָה אֵשָׂא לְבָדִי מִרְחֹכֶם וּמִשְׂאֵכֶם וְרִיבְכֶם (דברים א:יא)**. **אֵיכָה הִיְתָה לְזוֹנָה קָרְיָה נְאֻמָּנָה מְלֹאֲתֵי מִשְׁפָּט צֶדֶק יְלִין בָּהּ וְעַתָּה מְרֻצָּחִים (ישעיהו א:כא)**, **אֵיכָה יֵשְׁבֶה בְּדָר הָעִיר רַבָּתִי עִם הִיְתָה כְּאֶלְמָנָה רַבָּתִי בְּגוֹיִם שְׂרָתִי בְּמִדְיָנוֹת הִיְתָה לְמַס (איכה א:א)**.

הפרשה וגם ההפטרה אומרות לנו שהאסון שקרה, הוא תוצאה של המעשים שלנו. חטא המרגלים הביא למותו של דוד המדבר ולנדודים במשך 40 שנה. חטאי העם – הן בבית ראשון והן בבית שני- הביאו לחורבן בית המקדש וירושלים. **מקדש ראשון מפני מה חרב? מפני שלשה דברים שהיו בו: עבודה זרה, וגלוי עריות, ושפיכות דמים. . . אבל מקדש שני, שהיו עוסקין בתורה ובמצות וגמילות חסדים מפני מה חרב? מפני שהיתה בו שנאת חנם. ללמדך שעקולה שנאת חנם כנגד שלש עבירות: עבודה זרה, גלוי עריות, ושפיכות דמים.** (בבלי יומא דף ט עמוד ב). "חז"ל תלו את חורבן בית שני בשנאת חנם. שנאה הגורמת לפירוד וניתוק בין האנשים.

גם מרד בר כוכבא נקשר לתשעה באב. **חמשה דברים אירעו את אבותינו בשבעה עשר בתמוז וחמשה בתשעה באב. . . בתשעה באב נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ וחרב הבית בראשונה ובשניה ונלכדה ביתר ונחרשה העיר** (משנה תענית פרק ז).

ביתר – העיר הראשית ביהודה נלכדה בתשעה באב, וכן הקמתה של איליה קפיטולינה – העיר האילית הרומית נקשרה לתשעה באב דרך חרישת העיר. פעולה, שנעשתה על ידי הרומאים, לציון העובדה שמסמנים גבול של עיר חדשה.

נבקש השבוע לעסוק באחת הסוגיות המוזרות לכאורה והמטרידות בענין מרד בר כוכבא. מרד שמעלה שאלות רבות, שלא כאן המקום לעסוק בהן (בע"ה נרחיב עליהן בעתיד). אחד הדברים שמבדילים את מרד בר כוכבא

הדף מוקדש לע"נ אבי מורי יעקב עוזיאל עמיצור ז"ל

מנהיגותו של בר כוכבא. הם מעורבים במה שקורה בצבאו, ובמקביל הוא קשוב להערותיהם/הארותיהם. מה אם כן היה המבחן ומדוע העירו חכמי ישראל לא על עצם המבחן, אלא על סוג המבחן. **‘והיה שם בן כוזבה והיה לו מאתים אלף מטיפי אצבע. שלחו חכמים ואמרו לו עד אימתי אתה עושה את ישראל בעלי מומין אמר להן וכי היאך איפשר לבדקן. אמרו לו כל מי שאינו רוכב על סוסו ועוקר ארז מן לבנון לא יהיה נכתב באיסרטאי שלך היו לו מאתים אלף כך ומאתים אלף כך’.** ההסבר הנפוץ והמקובל הוא שבר כוכבא ביקש מלוחמיו לכרות אצבע, מבחן דומה אולי, להבדיל, ליאקוזה היפנית. כך למשל מסבירים הפני משה וקרובן העדה שניים ממפרשי הירושלמי. אך נשאלת השאלה – וכי בר כוכבא לא הבין שבמעשה כזה של קטיעת אצבע הוא פוגע בלוחמיו? ומדוע שתיקתו של רבי עקיבא? וכי רבי עקיבא לא התנגד למעשה כזה של פגיעה בגוף הלוחמים למען עצמאות ישראל. נראה אם כן, שיש אולי לחפש הסבר אחר ומשמעות אחרת למבחן שערך בר כוכבא. בדיקה זהירה של כתבי היד השונים בהם מופיע סיפור המבחן של בר כוכבא מגלה כי באף מקום לא כתוב ‘קטועי אצבע’, ‘קצוצי אצבע’ או ביטויים אחרים בהם משתמשים הפרשנים המאוחרים בהסבר המבחן. בכל כתבי היד הביטוי המופיע הוא **‘מטיפי אצבע’**. מי הם מטיפי האצבע ומה משמעות הטפת האצבע?

בימים שבין מרד החורבן למרד בר כוכבא היו יהודים רבים שביקשו להסתיר את יהדותם. כיצד ניתן להסתיר את המילה? הרי כל אחד שהלך לבית המרחץ מיד זיהו שהוא יהודי. הדרך לעשות זאת, היה למשוך את עור הערלה, לכסות את המילה, ובכך להסתיר את יהדותם. הביטוי בו משתמשים חז"ל לאנשים כאלה הוא ‘משוך’ – אלה שמשכו את עור הערלה לכסות את המילה. מה דינו של יהודי כזה המבקש לחזור ולפעול כיהודי. האם עליו לעשות ברית מילה מחדש. חכמים סברו שכן. **“המשוך צריך שימול...שנ’ המול ימול אפי’ מאה פעם”**(תוספתא שבת פרק טו). רבי יהודה בשיטת רבי עקיבא אומר **“ר’ יהודה אומר משוך לא ימול מפני שהוא מסוכן”**. ניתן להסביר שהטפת אצבע היא הטפת דם ברית, כפי שנדרש ממי שנולד מהול. ‘אצבע’ מסביר בעל הערוך השלם = איבר ההולדה.

בר כוכבא רצה לבחור לצבאו אנשים מחוייבים ליהדותם, לא כאלה המושכים את עורלתם. הוא אינו

זקוק לצבא שכירים או בעלי גוף וכת. הוא זקוק למחוייבות, לאנשים בעלי רצון. בר כוכבא הפועל לפי שיטת מורו ורבו רבי עקיבא סבור שמושכים כאלה עליהם לבצע טקס של הטפת דם ברית = מטיפי אצבע. לדעת חכמים דבר זה אינו מספיק והוא רק פוצע וגורם מום. ולכן יש להחליף את המבחן. חכמים הסכימו שיש לערוך מבחן, שיש לבדוק את הרצון והמחויבות. לכן הציעו מבחן שני, עקירת עץ ארז. מהיכן יימצאו ארזים כה רבים בארץ ישראל למבחן כזה? גם כאן יש להבין את המבחן לעומק. ‘ארזי לבנון אדירי התורה’ מקונן עם ישראל בתשעה באב. אתה רוצה אנשים מחוייבים שואלים חכמים את בר כוכבא? לך לבתי המדרש, עקור את תלמידי החכמים ואז תרשום אותם באיסרטאי שלך. איסרטאי=איסטרטיא= דרך (בתרגום). בחר את תלמידי החכמים, עקור אותם מבתי המדרש כי זו הדרך שלך, הדרך בה אתה הולך.

הגיוס לצבאו של בר כוכבא הוא לא על פי אמירה ‘אני רוצה להצטרף’. בר כוכבא דורש מעשה. המעשה הוא זה שמראה על רצינותו של האדם וכוונותיו. בעקבות מעשה של שנאת חינוס חרב הבית. בר כוכבא סבר שבעקבות ‘אגודה אחת’ שמבוססת על חיבור עמוק ליהדות תבוא ההצלחה, ייבנה המקדש ועם ישראל יזכה לריבונות ועצמאות.

הקב"ה רצה אחרת – מרד בר כוכבא למרות כוונותיו הטובות, הכנותיו, וארגונו כשל. יחד עם זאת, עם ישראל בחר להתייחס למרד, במדרש השם החיובי שלו ‘דרך כוכב מיעקב’ ולא בשם שכיזב. עם שיבת עם ישראל לארצו הפך מרד בר כוכבא למקור לשירים וסיפורים, לחיבור לגבורה ומסירות נפש.

מי יתן ונזכה בימים אלה להרבות איחוד ומסירות נפש ולזכות לדעת רבי עקיבא של פריט אחד מכל אחד מארבעת המינים שייעשו אגודה אחת ויחברו את כולם – את בעלי הריח וחסרי הריח בעלי הטעם וחסרי הטעם.

=====.

הצטרפו לחווית הקיץ הגלילית של חברת נעם הארץ. בין שאר הדברים שבת פרשת עקב – שבת תוכן של הרצאות וחוויה עם ד"ר חגי עמיצור.

לפרטים והרשמה:

טלפון: 079-5729223 054-9938399

דוא"ל: office@noam-haaretz.com

בברכת שבת שלום ומבורך – חגי עמיצור

לקבלת הדף במייל היכנסו לקישור <https://lp.vp4.me/fw3x>